

Factsheet Risicofactoren voor kindermishandeling

Risicofactoren voor kindermishandeling

Een meta-analytisch onderzoek naar risicofactoren voor seksuele mishandeling, fysieke mishandeling en verwaarlozing

Mark Assink, Claudia van der Put, Kimberly Kuiper, Tim Mulder en Geert-Jan Stams
Universiteit van Amsterdam

Achtergrond

Risicofactoren voor kindermishandeling zijn factoren (gedragingen, omstandigheden, of kenmerken) die de kans op kindermishandeling vergroten. Kennis over risicofactoren voor slachtofferschap van kindermishandeling is essentieel. Deze kennis is nodig om instrumenten te ontwikkelen die in de praktijk bruikbaar zijn om risico's op kindermishandeling goed te kunnen bepalen. Daarnaast is deze kennis noodzakelijk voor een goede inrichting van passende hulpverlening om risico's te verlagen. Het doel van het huidige onderzoek was om een overzicht te maken van de kennis over risicofactoren voor kindermishandeling.

Kindermishandeling omvat verschillende vormen van mishandeling: seksuele mishandeling, fysieke mishandeling en (lichamelijke en emotionele) verwaarlozing. In dit onderzoek is *seksuele mishandeling* gedefinieerd als ervaringen van kinderen (jonger dan 21 jaar) waarbij sprake is van onwettige, ongewenste en/of ongepaste seksuele exploitatie met of zonder geweld. *Fysieke mishandeling* is gedefinieerd als elke vorm van lichamelijk geweld tegen een kind, zoals slaan en schoppen. *Verwaarlozing (lichamelijk of psychisch)* is gedefinieerd als het structureel negeren van zowel lichamelijke basisbehoeften van een kind als basale behoeften aan liefde, warmte, geborgenheid en steun.

In wetenschappelijke literatuur staat beschreven dat risicofactoren voor verschillende vormen van mishandeling van elkaar verschillen. Daarom zijn in dit onderzoek meerdere deelstudies uitgevoerd. In deelstudie 1 zijn risicofactoren voor seksuele kindermishandeling onderzocht; in deelstudie 2 risicofactoren voor fysieke kindermishandeling; en in deelstudie 3 risicofactoren voor verwaarlozing. Daarnaast is in deelstudie 4 de intergenerationele overdracht van (algemene) kindermishandeling onderzocht. In theoretische verklaringen voor het ontstaan van mishandeling speelt intergenerationele overdracht vaak een grote rol.

Verklaringen voor kindermishandeling

Algemeen wordt aangenomen dat kindermishandeling geen eenduidige oorzaak heeft, maar het gevolg is van een combinatie en opeenstapeling van risicofactoren. Hierbij geldt dat sommige risicofactoren zwaarder wegen dan andere factoren. Het ontstaan van kindermishandeling wordt vaak verklaard met het theoretisch model van Belsky. Hij benadrukte dat het risico op kindermishandeling wordt bepaald door een samenspel van risicofactoren op vier verschillende niveaus: (1) het verleden van ouders/verzorgers die hun kind mishandelen; (2) eigenschappen van het kind en het gezin; (3) eigenschappen van het werk van ouders/verzorgers, de gemeenschap waarin het gezin leeft, en de mate van sociale steun in de omgeving; en (4) de houding/attitude van de maatschappij ten aanzien van kinderen en mishandeling. In dit model gaat het om de balans tussen risico- en beschermende factoren. Die balans bepaalt het ontstaan (of het opnieuw optreden) van kindermishandeling. Omdat veel verschillende risico- en beschermende factoren aanwezig kunnen zijn bij en rondom een kind, zijn er ook veel verschillende wegen die leiden naar kindermishandeling.

In wetenschappelijke literatuur wordt verondersteld dat aan verschillende vormen van kindermishandeling ook verschillende soorten risicofactoren ten grondslag liggen (zie bijvoorbeeld Chaffin, 2006). Zo wordt verwaarlozing vaak verklaard door de aanwezigheid van risicofactoren bij ouders (denk bijvoorbeeld aan psychiatrische problemen van ouders), maar ook door de aanwezigheid van risicofactoren in de sociale omgeving van een gezin (denk bijvoorbeeld aan een gezin dat onvoldoende steun krijgt uit de omgeving). Fysieke mishandeling wordt vaak verklaard met het uit de hand lopen van fysiek straffen, bijvoorbeeld omdat ouders onvoldoende kennis hebben over effectieve opvoedmethodes. Aan de andere kant wordt doorgaans verondersteld dat intergenerationele overdracht een rol speelt bij *alle* vormen van kindermishandeling (zie bijvoorbeeld het model van Belsky). Van intergenerationele overdracht is sprake als ouders zelf slachtoffer zijn geweest van (één of meerdere vormen van) mishandeling tijdens de kinderjaren en later overgaan tot mishandeling van het eigen kind.

Uitvoering van het onderzoek

In elke deelstudie is een meta-analyse uitgevoerd. Dit is een onderzoeksmethode waarbij een statistische samenvatting wordt gemaakt van resultaten van eerder uitgevoerde onderzoeken. In deelstudies 1 t/m 3 hadden deze onderzoeken allemaal betrekking op risicofactoren voor (vormen van) kindermishandeling. Eerst zijn (min of meer) gelijke risicofactoren verdeeld over een aantal wederzijds uitsluitende categorieën, aangeduid als risicodomeinen. Vervolgens is per risicodomein bepaald hoe sterk het domein samenhangt met seksuele mishandeling (deelstudie 1), fysieke mishandeling (deelstudie 2), en verwaarlozing (deelstudie 3). Daarnaast is een meta-analyse uitgevoerd naar de mate waarin intergenerationele overdracht een rol speelt in het ontstaan van kindermishandeling in het algemeen (deelstudie 4). Samenhang tussen enerzijds risicodomeinen en één van de vormen van kindermishandeling (deelstudies 1 t/m 3), en anderzijds tussen intergenerationele overdracht en kindermishandeling (deelstudie 4), is uitgedrukt in een correlatie (een r -waarde tussen nul en één). Hoe hoger de correlatie, des te sterker is de bijdrage aan het risico op slachtofferschap van kindermishandeling.

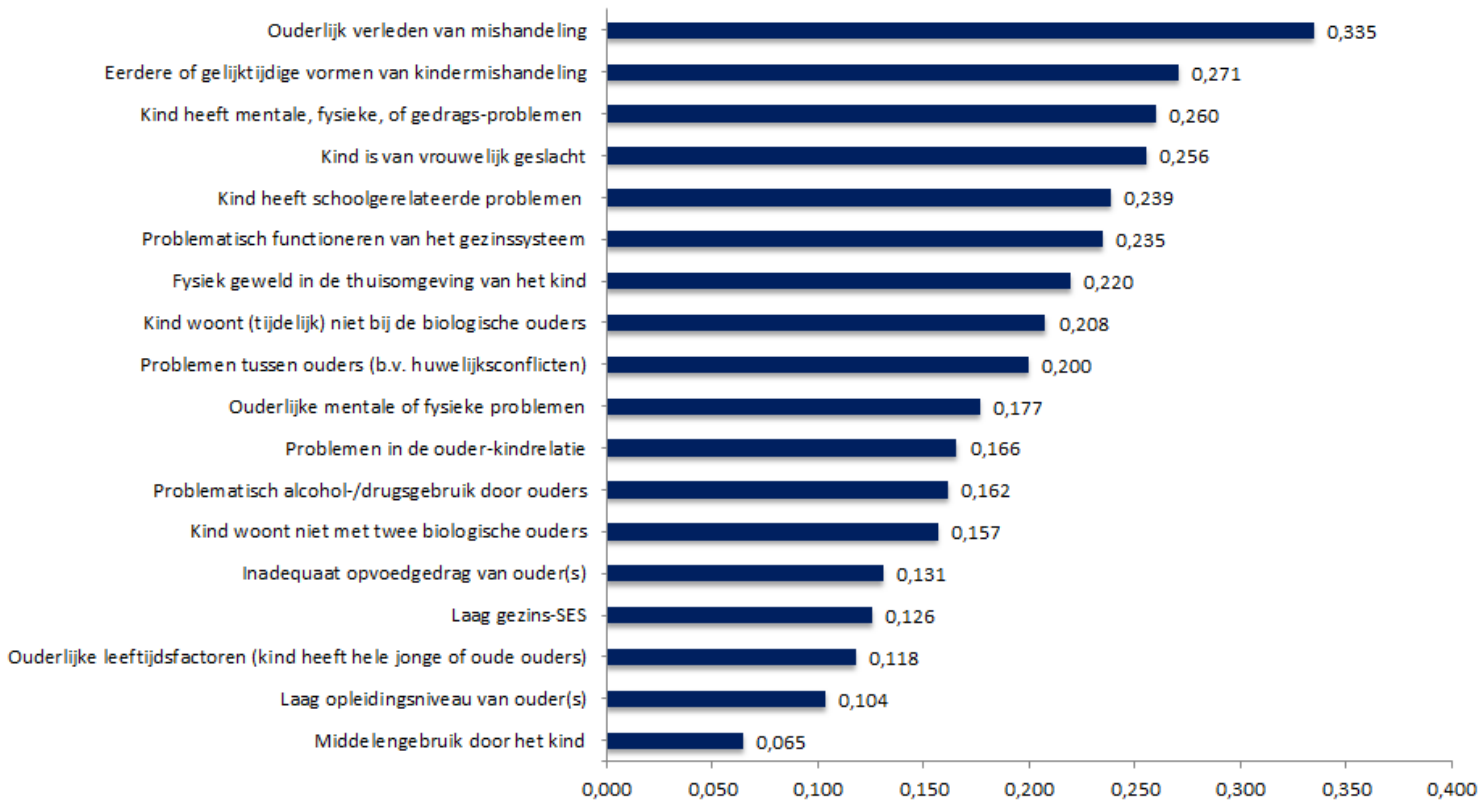
Resultaten

In de Figuren 1 t/m 3 staan de belangrijkste risicodomeinen voor slachtofferschap van seksuele kindermishandeling (Figuur 1), fysieke kindermishandeling (Figuur 2), en verwaarlozing (Figuur 3). In elk figuur zijn de risicodomeinen in afnemende mate van correlatie weergegeven, zodat goed zichtbaar is welke risicodomeinen de sterkste samenhang vertonen. Het is echter altijd van belang om aandacht te hebben voor *alle* risicodomeinen en niet alleen voor de domeinen die de sterkste samenhang vertonen. Kindermishandeling is immers een gevolg van een combinatie en opeenstapeling van verschillende soorten risicofactoren en dat maakt het essentieel om oog te hebben voor alle risicodomeinen.

Voor intergenerationele overdracht is een correlatie gevonden van $r = .327$, wat aanzienlijk is in vergelijking met andere correlaties die zijn gevonden. Dit betekent dat intergenerationele overdracht een belangrijk risico is voor slachtofferschap van kindermishandeling in het algemeen.

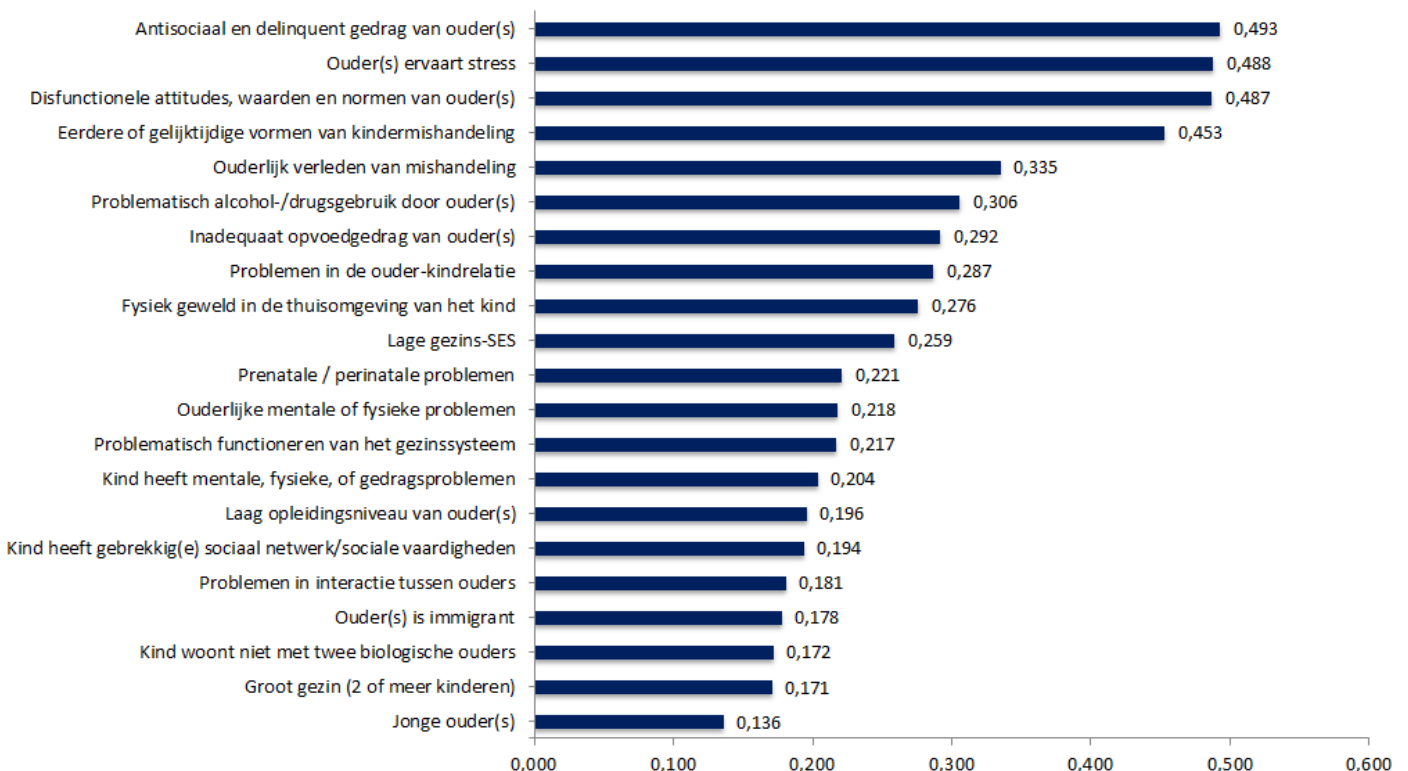
Figuur 1.

Risicofactoren voor seksuele kindermishandeling

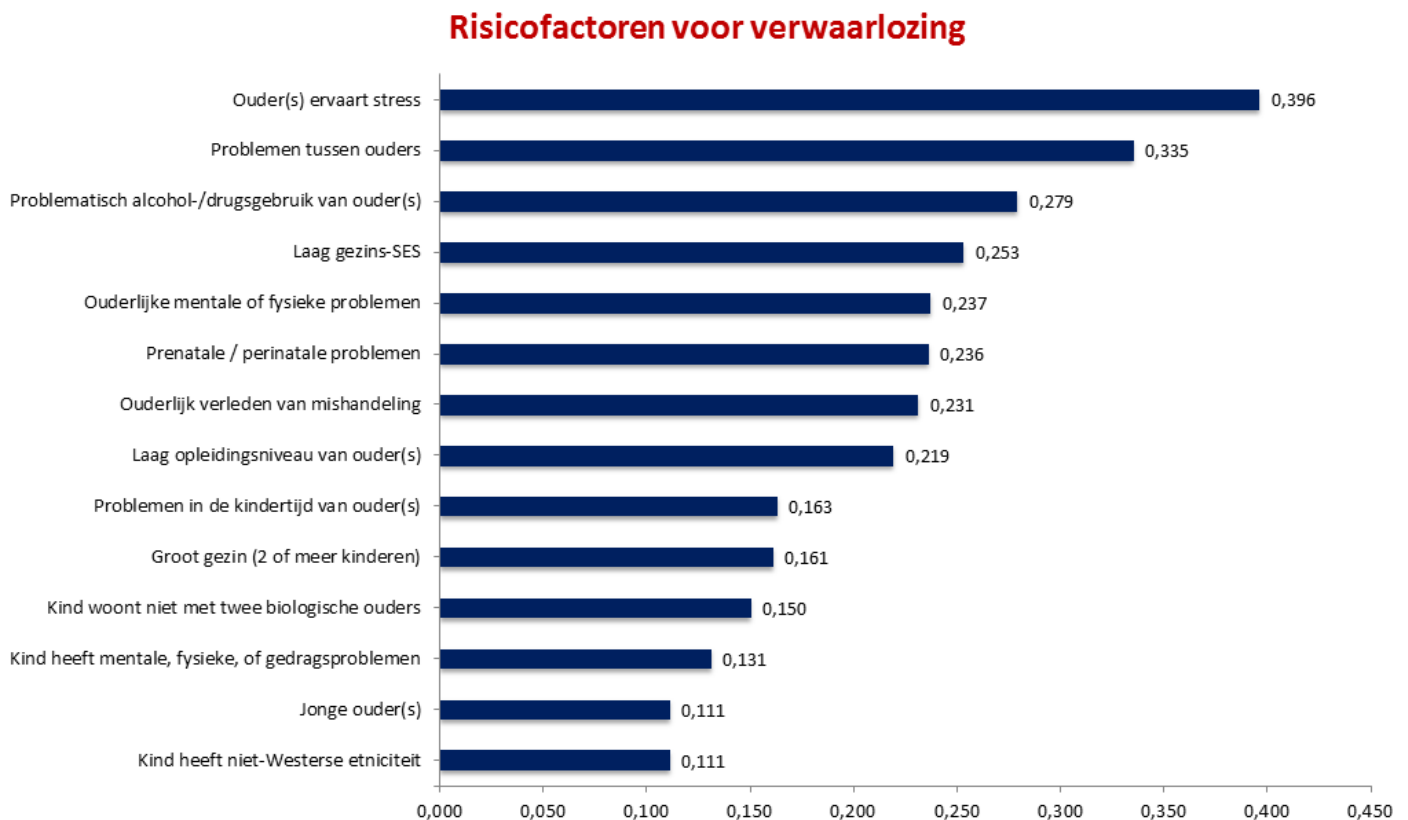

Figuur 2.

Risicofactoren voor fysieke kindermishandeling

Figuur 3.

Kernconclusies

- Risicofactoren in verschillende domeinen dragen bij aan slachtofferschap van verschillende vormen van kindermishandeling (seksuele kindermishandeling, fysieke kindermishandeling, en verwaarlozing).
- Vooral risicodomeinen die betrekking hebben op ouders/verzorgers spelen een zeer prominente rol en dit geldt voor slachtofferschap van alle onderzochte vormen van kindermishandeling.
- Voorbeelden van belangrijke risicofactoren voor alle vormen van kindermishandeling zijn:
  - Ouders hebben een eigen verleden van slachtofferschap van (verschillende vormen van) kindermishandeling;
  - Problematisch alcohol-/drugsgebruik door ouders;
  - Psychiatrische problemen van ouders;
  - Problemen tussen ouders (zoals huwelijksconflicten).
- Tussen de vormen van kindermishandeling zijn verschillen in het belang van risicofactoren. Opvallend is dat alleen bij seksuele mishandeling de correlatie van een aantal kindfactoren relatief sterk is. Zo neemt het risico op slachtofferschap van seksuele mishandeling toe als een kind van het vrouwelijk geslacht is en/of mentale, fysieke, gedrags-, of schoolgerelateerde problemen heeft (denk bijvoorbeeld aan een verstandelijke beperking).

- In het vaststellen van risico's voor kindermishandeling en de aanwezige zorgbehoeften is het belangrijk om voornamelijk aandacht te besteden aan risicofactoren die in de omgeving van het kind aanwezig zijn.

Discussie

De resultaten van dit onderzoek sluiten in grote lijnen aan bij de aanbevelingen van het Samenwerkend Toezicht Jeugd, dat van professionals verwacht dat zij altijd oog hebben voor de veiligheid van de kinderen in de gezinnen die zij behandelen of begeleiden. De aanbevelingen komen voort uit het onderzoek dat de samenwerkende jeugdinspecties in 2015 in de regio Amsterdam hebben uitgevoerd naar enkele calamiteiten die plaatsvonden in 2014. De voornaamste aanbeveling is om in risicotaxatie meer aandacht te hebben voor (chronische) ouderproblematiek. Tevens wordt aanbevolen om kindsignalen niet doorslaggevend te laten zijn in het vaststellen van het risico op kindonveiligheid. De resultaten van het huidige onderzoek sluiten aan bij die aanbevelingen, omdat de sterkste correlaties gevonden werden voor risicodomeinen die betrekking hebben op verschillende problemen rondom ouders/verzorgers.

Een andere aanbeveling van de inspecties is dat hulpverlenende instanties meer oog moeten hebben voor zorgwekkende patronen in het verleden (zoals eerdere crisissen). Daarnaast achten de inspecties het opvallend dat zorgmeldingen op zichzelf worden behandeld en niet gekoppeld worden aan meldingen bij andere instanties. Uit het huidige onderzoek blijkt dat het risicodomein "Eerdere of gelijktijdige vormen van kindermishandeling" één van de belangrijkste domeinen zou moeten zijn in het schatten van risico's op seksuele en fysieke kindermishandeling. Het is daarom van belang om een hoge kwaliteit van dossiervorming na te streven, zodat zorgen die in het verleden zijn geuit over kinderen en/of hun gezinssituatie terug zijn te vinden. Ook is het noodzakelijk om dergelijke informatie te delen met alle betrokken praktijkprofessionals.

Waar de inspecties eveneens de aandacht op hebben gevestigd is dat huiselijk geweld (bijvoorbeeld tussen ouders), en het getuige zijn daarvan door kinderen, aangemerkt moet worden als mishandeling. Uit het huidige onderzoek blijkt dat het risicodomein "Fysiek geweld in de thuisomgeving van het kind" relatief sterk samenhangt met zowel seksuele als fysieke kindermishandeling. Ook bij verwaarlozing lijkt dit domein een zeer prominente rol te spelen, hoewel het effect hiervan net niet significant is door het geringe aantal studies waarop dit effect gebaseerd kon worden. Deze resultaten laten zien dat het in ieder geval belangrijk is om huiselijk geweld goed te documenteren, omdat dit een belangrijk risico vormt voor meerdere vormen van kindermishandeling.

Bron

Assink, M., Van der Put, C., Kuiper, K., Mulder, T., & Stams, G. J. (2016). *Risicofactoren voor kindermishandeling: Een meta-analytisch onderzoek naar risicofactoren voor seksuele mishandeling, fysieke mishandeling en verwaarlozing*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.

Samenwerkend Toezicht Jeugd / Toezicht Sociaal Domein [Samenwerkende Jeugdinspecties] (2015). *Calamiteitenonderzoek Amsterdam: Borgen van veiligheid in kwetsbare gezinnen*. Den Haag: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Citatie

Assink, M., Van der Put, C., Kuiper, K., Mulder, T., & Stams, G. J. (2016). *Factsheet – Risicofactoren voor kindermishandeling*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.